

In memoriam:

Ott Ojaperv (piiskop Eelija)

11. V 1977 – 17. XII 2024

Kohalejõudmine – sõbra meenutuseks

„Ühel hetkel taipasin sedagi, et kogu judeokristlik vaimukultuur toetub just poeetilisele, mitte filosoofilisele ega legalistlikule tekstile.“

Ott Ojaperv

Meie seltsi liikme, piiskop Eelija ja hea sõbra Oti lahkumine oli ootamatu. Igaühel, kes teda tundis, on kindlasti rääkida oma ainulaadne lugu isiklikul, akadeemilisel või kiriklikul tasandil. Kuid ometi julgen öelda, et kõiki neid Otiga seotud lugusid iseloomustab mingi kohalejõudmise tunne. Võib olla oli see seotud tema imposantse füüsilise või sellega, et temaga isegi vaikides tekkis tunne, et ta on sinuga koos. Ta võis olla ka eemalolev – nii-öelda taandunud oma sisemaailma –, kui see oli tema valik. Indiaani kultuurides oleks ta ehk võinud kanda nime „vana kalju“ või midagi taolist.

Mõtlesin pikalt, mis võiks olla Otti parimal moel iseloomustav visuaalne kujund. Mulle tundub, et selleks võiks sobida tema pere Piigandi küla servas asuv talu ja sinna viiv tee. Oti juurde külla minek oli alati protsess, mis haakis sind linnast lahti ja häälestas rohtu hajuva tee lõpus peesitava vana talu askeetlikuks keskkonnaks – sealt edasi ei läinud ühtki teed. Kari-kakrad, pirisev parm ja jahe õlu, selg toetamas vastu viltu vajunud talumaja

palkseina, maha jäänud Tartu bussi ja külatee tolm. Sama mugavalt ja koduselt, kui ta tundis end taluõues vanast kaevust vett haugates ja taluköögi tiidakile vajunud pliidi kõrval võileiba tehes, tundis ta end aastaid hiljem ka koos Konstantinoopoli patriarhiga.

Ott käis koolis Tartu Miina Härma gümnaasiumis. Kool kujundas kindlasti märkimisväärselt tema avatud suhtumist ning sügavat huvi Aasia kultuuride aja- ja mõtteloo vastu. Meie esimene põhjalikum suhtlus toimus 1997. aasta suvel Esindamata Rahvaste Organisatsiooni konverentsil Otepääl. Noored orientalistikahuvilised vabatahtlikud elasid konverentsi külalistega samas hotellis. Mina sattusin Otiga ühte tuppa. Ühiselt veedetud nädala jooksul õnnestus samal ajal konverentsi printimisruumi materjalide kaitsmisega Hiina RV agentide eest vestelda põhjalikumalt ka kristliku ja budistliku vaimse pärimuse paralleelidest. Aastate jooksul arenes esimesest kokkupuutest sügav sõprus ning jagatud avastusretked kirjandus-, filmi- ja kujutava kunsti maailma, öiste vestluste saatjateks ühised lemmikud muusikas – Vennaskond, Kino, Arvo Pärt jt. Tihti lahkusime sõpradega Oti Tartu kodust hommikutundidel esimeste bussidega, makstes rahuloleva ükskõiksusega ka meile määratud trahve piletitähtsuse eest. Oti mõju inimese ja mõtlejana oli mulle ning kogu me sõpruskonnale väga sügav.

Erinevate kultuuride vaimse pärimuse ühisosa leidmine ja selle võimalikult täpne väljendamine nii akadeemiliselt kui ka isiklikes vestlustes oli kindlasti Oti üks väärtuslikumaid omadusi, mis kandus läbi kogu tema maise palverännaku. Kõrvuti süvenemisega TÜ usuteaduskonna põhiteemadesse jätkus tal aega õppida tiibeti ja sanskriti keelt ning asutada koos teiste üliõpilaste ning õppejõududega Eesti-Tiibeti Kultuuriselts. Tema seisukohad ei põhinenud pealiskaudsetel hüüdlausestel, vaid põhjalikel teadmistel. Üks tähelepanuväärsemaid näiteid sügavatest teadmistest on tema Tartu Ülikooli usuteaduskonnas 2000. aastal kaitstud bakalaureusetöö „Jumalast kõnelemise võimalused negatiivses teoloogias“. Kuigi töö teema on eelkõige apofaatiline teoloogia, toetus ta laiemal religioonifilosoofilise tausta avamisel budistliku mahajaana filosoofia ideedele, kasutades selleks Fjodor Štšerbatskoi, Bidja Dandaroni ja Linnart Mälli tekste. Oma uurimuses toob ta korduvalt näiteid nii budistliku kirjanduse kui ka krist-

liku apofaatilise mõtte sarnasest suhtumisest keele võimetusse kirjeldada adekvaatselt tõeluse sügavamaid tasandeid, vihjates vajadusele võrrelda tulevikus põhjalikumalt kaht filosoofilist koolkonda. Ta kasutas apofaatilise teoloogia avamisel mahajaana filosoofia matemaatilist tetralemma mudelit, võttes aluseks eelkõige Linnart Mälli käsitluse. Kuid mulle tundub, et mõttelise ukse kahe traditsiooni ühendamiseks andis talle eelkõige süvenemine Bidja Dandaroni loomingusse. Tsiteerin tema bakalaureusetööd: „See tõdemus inimese lõpliku loomuse piiridest jumalikkuse suhtes – mis on määrav olnud kogu kristliku traditsiooni kogemuse ja õpetuse jaoks jumalikust müsteeriumist, pani mind vägagi tõsiselt läbi mõtlema üht mõttearendust, mille oma eetika-alastes kirjades (ja hiljem ka oma teistes töödes) on välja pakkunud filosoof ja orientalist Bidja Dandaron, kes on analüüsinud apofaatika seda aspekti, kus Jumalat mõtestatakse mitteolemise kategooriaga: (tema enda sõnastuses) „Negatiivse teoloogia – mida arendati eriti Ristikiriku kreeka kirikuisade poolt – esindajad (Gregorius Nyssenus *etc.*) õpetavad, et jumalikkus on oma lõpmatuse tõttu võrreldamatu mistahes lõplikuga, ja selles mõttes, *i.e.* lõpliku olemise poolt vaadates, ilmneb Jumala lõpmatu olemine kui mitteolemine.“³⁸

Oti mänguline ja avatud vaim avaldus ka isiklikes vestlustes ja sõpradega jagatud tekstikatketes. Näiteks sõnastas ta aastaid tagasi oma teoloogilise maailmavaate lähtuvalt taoistlikust kujundist kui „pudelkõrvitsa teoloogia“ ja võrdles idakiriku liturgia ülesehitust ning mõju inimteadvusele mandala kujutise abil loodava sakraalruumiga.

Nii Oti akadeemilisel kui ka kiriklikul teel õnnistati teda suurepärase õpetajate ja sõpradest teekaaslastega, keda ta hindas kõrgelt. Akadeemiliste juhendajate Alar Laatsi, Kalle Kasemaa ja Vello Salo kõrval pidas ta oma mõttemaailma tähtsamateks mõjutajateks näiteks Uku Masingut ning taoistlikku filosoofiat. Esimene taasiseseisvunud Eesti Vabariigi munkipiiskop Eelija oli ainulaadne isik, ühendades endas nii oriendi kui ka oktsidendi tarkust.

Head teed, armas sõber!

Leho Rubis

³⁸ Ojaperv, Ott. „Jumalast kõnelemise võimalused negatiivses teoloogias.“ Tartu Ülikool, Usuteaduskond, 2000, lk 24.